

Faltól falig

A fal burjánzó metafora. Akit mentetünk, annak falazunk. Hitünkben akár a falnak rohanunk. Az ostobaságtól pedig a falra mászunk. Nem folytatom; e lehetőségekből a közelmúlt politikai kálváriáit érzékeltető játékokat produkált Megyesi Gusztáv mesteri minisszéje. A fal nélküli város; megjelent a Mozgó Világban. Csak annyit teszek hozzá: a fal nemcsak a berlini németeknek volt kihívás, hanem a magyar képzőművészeknek is.

Nem is biztos, hogy más értelemben.

Vojnich Eresztet, amikor csak tudom, falakat fest. Csarnokokat, termeket, hangárokat, amelyeken alig van ablak, ajtó se látszik, embernek-munkának nincs nyoma. Ahol tehát a falak uralkodnak. Ahol az ember — a Budapest Galéria nézője — dermedten állapítja meg: be vagyunk kerítve. Nincs kiút. Szabadulásnak reménye.

Azt azért nem mondhatom, hogy börtön az életünk. Vojnich piktúrája metafizikus sugallat. A létezésről beszél nekünk akkor is, ha ezt a teret (amely éppen nem életér) a börtön derengő félhomálya uralja. A titokzatos fény, amelyről nem lehet tudni, hogy honnan ereszkedik alá; amely éppen csak annyi szolgálatot tesz, hogy a vakunkhoz botorkálhassunk.

Ha ugyan akad még ágy ebben a tárgy nélküli világban. Meg eleven lény. Vojnich csarnokai ugyanis nemcsak méretükkel és sivárságukkal tüntetnek, hanem beton ridegségükkel is. Üresek és tátonganak. Monumentális bunkerként hatnak, amelyek túléltek a veszedelmet. Hogy mi ez a veszedelem, az nem derül ki. Vojnich nem fedi fel, hogy az ember önnön lelkét vagy a másik testét pusztította-e el. Netán mind a kettőt. A lesújtó végeredményt vízionálja. Kietlen enteriőrjeivel, ahol a foszforeszkáló porszemcsék elnyelik a reménysugarakat.

Záborszky Gábornak egészen más képzei vannak a falról. Neki a fal: önmegvalósítás. A kultikus magánmitológia különleges felülete. Elvégre falra akasztjuk, képek formájában, a bálványainkat. Falon lóg minden, ami nem használható. Amire a lelkünknek van szüksége. A fényképek, az emlék- és kegytárgyak helye is a fal. Többnyire az ágy fölött vagy közelében.

Záborszky, a Vigadó Galériában látható kiállításán, megrendezte a maga falát. Grafikáiból, amelyek ábrázolásai ugyanúgy viszonyulnak a modelljükhöz, mint a fényképeken látható emberek a valóságosakhoz. Azonosításra valók. Van itt vaddisznó, egyszarvú, ősmadár, pulyka. Csak éppen nem testi valóságukban, hanem bőrükkel kiterítve. Érzékenyen rögzített sziluettjük, finom árnyalatokban gazdag színiük úgy vall róluk, mint mirőlünk — a tenyerünk.

Ezek a sajátos preparátumok leginkább trófeák. Egy élményvadász ritka kincsei, amelyek, úgy tetszik, nemcsak számára fontosak, hanem nekünk is érdekesek. Nem rossz érzés annak a medvének a földre terített bőrét tapodni, amelyiktől még a rács innesső oldalán is megbor-zong félelmében az ember. Minél gyöngébbek vagyunk, annál erősebbnek szeretnénk magunkat feltüntetni. Márpedig Záborszky félelmes pillanatok feszültségét közvetíti számunkra lapjain.

A műveknek, együtt, még egy fontos közlendőjük van. A trófeagaléria azt sugallja, hogy szükségünk van falra tett emlékekre. Legyen bár csont, kereszt, bőr. Vagy csak a rajzuk. Hitet meríthetünk belőlük. Máskülönben sivár lesz a környezetünk. Halott világ, mint Vojnich szikár képeiben.